

ارزیابی عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی بر اساس شاخص‌های حکمرانی خوب

زهرا طاهر موسوی سراسکانرود^۱ - رستم قره‌داغی^۲

چکیده

زمینه و هدف پژوهش: رویکرد نوین به نقش حاکمیت در جامعه یکی از تغییراتی است که در حوزه نظر و عمل در خط‌مشی‌گذاری پدید آمده اصول حکمرانی خوب پارادایم جدیدی است. با توجه به اهمیت موضوع حکمرانی خوب در بهبود وضعیت زیست شهری شهروندان، هدف این پژوهش ارزیابی عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی بر اساس شاخص‌های حکمرانی خوب می‌باشد.

روش: این پژوهش یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود که به روش توصیفی-پیمایشی اجرا شده است. جامعه آماری این پژوهش تمامی شهروندان شهرهای استان آذربایجان شرقی که در سال ۱۳۹۷ و در زمان اجرای این پژوهش در یک از شهرهای این استان زندگی می‌کنند که طبق جدول حجم نمونه ۳۸۴ نفر تعیین گردید و با توزیع و جمع‌آوری پرسش‌نامه در سطح چهار شهر منتخب، تبریز، مرند، میانه و هشترود به روش تصادفی-طبقه‌ای در نهایت ۳۹۶ پرسش‌نامه صحیح جهت تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. ابزار این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای است با ۵۶ گویه و هشت مولفه که روایی به روش CVR و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ تعیین و تایید گردیده است.

یافته‌های پژوهش: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌های حکمرانی خوب از میانگین فرضی پایین‌تر بوده و هشت مولفه مورد آزمون نیز میانگین پایین‌تر از متوسط داشتند. از نظر رتبه بندی نیز مولفه‌های «پاسخگویی»، «مسئولیت‌پذیری»، «شفافیت»، «اجماع‌پذیری»، «کارایی و اثربخشی»، «حاکمیت قانون»، «مشارکت» و «عدالت» به ترتیب رتبه‌های اول تا هشتم مؤلفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی را به خود اختصاص داده‌اند.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد شهرداری‌های استان از منظر شاخص‌ها و مولفه‌های حکمرانی پایین از سطح متوسط بوده و از حد مطلوب فاصله زیاد دارد و از نظر شهروندان، شهرداری‌های استان کار در خور توجهی برای استقرار شاخص‌های حکمرانی خوب در مجموعه تحت مدیریت خود انجام نداده‌اند و تا رسیدن به سطح قابل قبول و سطح مطلوب فاصله زیادی وجود دارد و کار و برنامه و طرح‌های زیادی را می‌طلبد. نتایج این پژوهش یافته‌های پژوهش‌های پیشین در این زمینه را تایید می‌نماید.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، حکمرانی شهری، شهرداری‌ها، آذربایجان شرقی

^۱ کارشناس ارشد رشته مدیریت دولتی، واحد میانه، دانشگاه آزاد اسلامی، میانه، ایران

^۲ استاد یار گروه مدیریت دولتی، واحد میانه، دانشگاه آزاد اسلامی، میانه، ایران (مسئول مکاتبات)

(۱) مقدمه

به مشارکت شهروندان از حکومت به حکمرانی تغییر نموده است. (اندرسون و کاپمن، ۲۰۰۱: ۲۳۵) قاعده پیشنهادی بانک جهانی این بود که دولت وظایف متعددی دارد و توانمندی‌های این نهاد مانند هر سازمان دیگری محدود است. بنابراین باید ظرفیت‌های خود را به وظایفی اختصاص دهد که اولویت بیشتری دارند؛ اما به این نکته هم اعتراف می‌شود که اولویت‌ها از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است و نمی‌توان برای کشورها از پیش مشخص ساخت که دولت چه وظایفی را باید به عهده بگیرد، بلکه هر کشوری خود باید اولویت‌هایش را مشخص کند. در برخی از کشورها اولویت نخست حمایت از حقوق مالکیت، در برخی دیگر توزیع عادلانه درآمد و در برخی دیگر بازار سازی است.

بانک جهانی، پیشنهاد خود را جهت توانمند ساختن وضعیت برای حکمرانی خوب شهری به‌عنوان مسئله کلیدی توسعه مطرح نمود. برای انسجام حکمرانی خوب شهری نیازمند در ارتباط بودن است محور افقی^۴ (انسجام بین شهروندان، ساکنین و غیره)، نهادی^۵ (انسجام بین تصمیم‌گیرنده‌ها) و عمومی^۶ (انسجام بین شهروندان و تصمیم‌گیرندگان) می‌باشیم. با سرعت گرفتن اجرای شاخص‌های حکمرانی خوب شهری به‌طور عمومی میزان بررسی دولت‌ها نسبت به این شاخص مورد بررسی قرار گرفته شد. از سال ۱۹۹۶ تاکنون بانک جهانی نرخ حکمرانی خوب ۱۰۹ کشور را منتشر می‌کند. برای انتشار این بررسی از شاخص‌های اصلی حکمرانی خوب مانند مشارکت، کارایی، پاسخگویی، عدالت، قانون مداری، مسئولیت‌پذیری و شفافیت مورد ارزیابی قرار گرفته شده است. (بانک جهانی، ۲۰۰۴)

بر اساس تعاریف سازمان ملل متحد حکمروایی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت اداری (ابراهیم‌زاده^۷ و

رویکرد نوین به نقش حاکمیت در جامعه یکی از تغییراتی است که در حوزه نظر و عمل در خط‌مشی‌گذاری پدید آمده است. این رویکرد جدید که پارادایم حکمرانی شناخته شده، نقشی متفاوت برای حاکمیت قائل است و وظیفه حاکمیت را ایجاد فضایی می‌داند که در آن همه عناصر حاکمیتی و غیرحاکمیتی بتوانند با همدیگر تعامل و مشارکت داشته باشند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۲، ۳۷). در مدیریت دولتی، اصول حکمرانی خوب پارادایم جدیدی است که بر نقش مدیران دولتی در فراهم آوردن خدمات با کیفیت بالا و عرضه آن به شهروندان و گروه‌های گوناگون تأکید دارد (مقیمی و اردکانی، ۱۳۸۸، ۱۷۹). بانک جهانی حکمرانی خوب را عرضه خدمات عمومی کارآمد، نظام قابل اعتماد و نظام اداری پاسخگو تعریف کرده است (وودز^۸، ۲۰۰۰: ۸۲۳)

افزایش شدید فقر و نابرابری و تورم در اواخر دهه ۱۹۸۰ که از پیامدهای الگوی دولت حداقل بود، باعث شد تا بانک جهانی به این نکته دست یابد که مسئله حکمرانی یعنی شیوه مدیریت و اداره کشور یا رابطه شهروندان با حکومت کنندگان موضوع کلیدی توسعه است. این مسئله به تدریج در بانک جهانی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. به‌طوری که گزارش سالانه توسعه جهانی در سال ۱۹۹۷ به مسئله دولت اختصاص یافت. موضوع محوری این گزارش نقش دولت در بهبود وضعیت اقتصادی و راهکارهای توانمند ساختن دولت بود. کارشناسان بانک جهانی، با ارائه شواهد مختلف نشان دادند که موفقیت سیاست‌های اقتصادی بستگی به توانمندی و قابلیت‌های دولت دارد و بدون ظرفیت‌های لازم در دولت، آزادسازی‌های مالی به بحران پولی و بانکی می‌انجامد. در این دوره بود که ایده تغییر ساختار حکومت مطرح شد بر اساس تحقیقات اندرسون^۹ و ون کاپمن^۳، سیستم‌های مدیریتی در دهه اخیر، با توجه

اسدیان^۸، ۱۳۹۲: ۲۰) رویکرد حکمرانی خوب شهری به‌عنوان چهارچوبی مفهومی جهت اصلاح و هدایت فرآیندهای تعاملی در نظام‌های مدیریتی در سطوح مختلف مرتبط با شهرها مطرح است. ارائه الگو جهت ارزیابی حکمرانی خوب شهری علاوه بر اینکه می‌تواند موقعیت و وضعیت اجرای حکمرانی خوب شهری در سطح عملیات را در حال حاضر مشخص می‌سازد از حیث اینکه نقطه ایده آل و فاصله وضعیت حال تا آن نقطه را نشان داده و با طراحی مناسب سیستم شاخص‌های حکمرانی شهری در سطح عملیات که دارای آثار بسیار ارزشمندی است اهمیت حکمرانی خوب شهری در رسیدن به اهداف گسترده توسعه را نشان می‌دهد. (منشور اسکان ملل متحد، ۲۰۰۹)

ارزیابی حکمرانی خوب شهری می‌تواند به مدیران شهری در راستای برنامه‌ریزی‌های بلند مدت و کوتاه‌مدت جهت توسعه پایدار شهری و در راستای اسناد بالادستی و سیاست‌های شهرداری‌ها کمک شایانی نماید با مطرح شدن رویکرد «حکمرانی خوب شهری» در مدیریت شهری طی دهه‌ی اخیر، اثرگذاری همه ارکان تأثیرگذار شهری بر مدیریت شهر با تمام ساز و کارهایی که به‌سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، به‌طور جدی مورد تأکید قرار گرفته است. محوریت این رویکرد در مدیریت شهری، بر مبنای توسعه‌ای مردم‌سالار و برابر خواهانه، برای تأثیرگذاری تمامی نیروهای ذی‌نفع و ذی‌نفوذ در اداره امور شهرها و همچنین پاسخگویی تمامی نیازهای این گروه‌هاست (تاجدار^۹ و اکبری^{۱۰}، ۱۳۸۷: ۱).

استان آذربایجان شرقی به علت اهمیتی که از نظر کمیت و کیفیت جمعیت شهری ساکن آن و هم به لحاظ جایگاه و اهمیت سیاسی استان بخصوص شهر تبریز که به‌عنوان شهر مقصد گردشگری ۲۰۱۸ و سرآمد شهرهای اسلامی معرفی شده است از اهمیت و جایگاه مهمی در سطح ملی و منطقه‌ای دارد و از این رو لازم و ضروری است که در زمینه ارتقا مؤلفه‌های زیست انسانی در این

شهرها و تحقق توسعه پایدار شهری برنامه‌ریزی گردد. شهرهای استان آذربایجان شرقی با وجودی که قابلیت‌های زیادی جهت تبدیل شدن به بوم شهر را دارند [ولی] در دهه‌های اخیر افزایش جمعیت شهرنشین و توسعه سطوح سکونتگاه‌های شهری بدون توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌های اراضی، سطح بیشتری از زمین‌های مرغوب استان را از بین برد و با تبدیل آن به اراضی ساخته شده شهری، پیامدهای جبران‌ناپذیر زیست‌محیطی را برای این منطقه وارد ساخته است. در راستای مقابله با چنین مشکلاتی، توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌های استان با انجام فرآیند ارزیابی شاخص‌های بوم شهری، راه‌حلی مناسب برای مقابله با بحران‌های زیست‌محیطی نوظهور و شیوهای کارآمد برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار است. (نظم فر^{۱۱}، عشقی چهاربرج^{۱۲} و علوی^{۱۳}، ۱۳۹۶: ۶۷)

استان آذربایجان شرقی با مساحتی بالغ بر ۴۵۵۶۱ کیلومترمربع، یازدهمین رتبه استانی را از نظر مساحت به خود اختصاص داده و یکی از مهم‌ترین استان‌های کشور به شمار می‌رود که طبق نتایج سرشماری نفوس مسکن ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، جمعیت این استان ۳،۹۰۹،۶۵۲ نفر می‌باشد که از این تعداد ۲،۸۰۹،۴۲۴ نفر جمعیت شهری و ۱،۱۰۰،۲۲۰ نفر جمعیت روستایی می‌باشند؛ که به این ترتیب می‌توان گفت که حدود ۷۱/۸۶ درصد جمعیت این استان شهری و ۲۸/۱۴ درصد روستایی می‌باشند. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری از ۶۲ شهر این استان پنج شهر تبریز، مراغه، مرند، میانه و اهر دارای جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر بوده و ۱۹ شهر دیگر نیز بالای ۱۰ هزار نفر جمعیت دارند. (نتایج تفصیلی سرشماری نفوس مسکن ۱۳۹۵) با اینکه به نظر می‌رسد استان آذربایجان شرقی از نظر منابع مادی و منابع انسانی از پتانسیل بالایی در زمینه توسعه برخوردار باشد و سابقه تاریخی شهرهای این استان بخصوص شهر تبریز و مراغه نشان می‌دهد که از شهرهای توسعه یافته در تاریخ این کشور بودند؛ ولی متأسفانه در چند دهه اخیر شهرهای این استان به میزان

مورد انتظار شهروندان پیشرفت نداشته است و این روند کند توسعه شهرهای این استان مشکلاتی نظیر بیکاری و در نتیجه مهاجرت در پی داشته است. معضل بیکاری نیروی کار این استان که باید موتور محرکه توسعه این استان باشد به‌عنوان یک معضل پیچیده باعث شده است که تا سال ۱۳۹۰ این استان از استان‌های رکورددار در زمینه مهاجر فرستی باشد. مهاجرت نیروی کار و در وهله اول نخبگان این استان باعث کند شدن روند توسعه این استان شده است. مدیر کل ثبت احوال آذربایجان شرقی تعداد ساکنین مردم استان در سال ۱۳۹۲ را حدود ۳ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر عنوان کرده اند که در ۹۰ سال اخیر ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر از استان مهاجرت کرده اند؛ و به عبارتی از زمان تأسیس اداره کل ثبت احوال در استان حدود ۴۵ درصد از افرادی که سند ولادت آن‌ها در این اداره کل به ثبت رسیده است و افراد به علت رویدادهای مختلف به دیگر استان‌ها و خارج از کشور مهاجرت کرده اند که نابرابری امکانات تهران و شهرهای مهاجرپذیر با دیگر استان‌ها را دلیل این مهاجرت عنوان کرده‌اند (خبرگزاری مهر ۳۰ آبان ۱۳۹۲)^۴ از این رو توجه به مؤلفه‌های زیست شهری و رفاه در شهرهای استان آذربایجان شرقی و فراهم نمودن شرایط زندگی مناسب برای شهروندان این استان ضروری بوده و شهرداری‌های شهرهای استان به‌عنوان متولیان این موضوع باید به این مهم توجه نموده و در جهت آن برنامه‌ریزی کنند. لذا لزوم برنامه‌ریزی برای اداره شهرهای استان با شاخص‌های پذیرفته شده جهانی امری اجتناب‌پذیر بوده و یک مطالبه عمومی می‌باشد. برای برنامه‌ریزی در این جهت ابتدا لازم است ارزیابی از وضعیت شاخص‌های حکمرانی خوب در شهرهای این استان انجام گیرد و لذا در این پژوهش سعی گردیده است وضعیت شهرداری‌های استان با شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی خوب شهری در جهت ارتقاء شهر پایدار و توسعه آن مورد بررسی قرار گیرد و سئوال اصلی پژوهش این است که عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

در چهارچوب شاخص‌های حکمرانی خوب چگونه ارزیابی می‌شود؟

(۱-۱) پیشینه پژوهش:

پژوهش‌های متعددی در ایران و کشورهای مختلف ابعاد مختلف حکمرانی خوب و نقش و تاثیر آن در مدیریت شهری پرداخته اند. ملکی در پژوهش خود به بررسی عملکرد شهرداری نواحی ایلام بر اساس شاخص‌های حکمروایی شایسته و خوب شهری پرداخته است. به این نتیجه رسیده است که سطح تمام شاخص‌های حکمرانی خوب در شهر ایلام، پایین‌تر از سطح متوسط است و در سطح نامطلوبی قرار دارند. (ملکی^۵، ۱۳۹۵) در پژوهشی دیگر منصورجمشید در پژوهشی به تحلیل عملکرد مدیریت شهری ایلام با تأکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری ایلام پرداخته است که نتایج آن حاکی از این است که مدیریت شهری ایلام از نظر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در وضعیت مطلوبی قرار ندارد (منصورجمشید^۶، ۱۳۹۵). دانشی در پژوهشی دیگر به ارزیابی وضعیت استقرار شاخص‌های حکمرانی خوب در شهرداری مشهد پرداخته که نتایج این پژوهش نیز نشان می‌دهد شاخص‌های حکمرانی خوب استقرار پیدا نکرده است. (دانشی^۷، ۱۳۹۴) باغگلی در سال ۱۳۹۴ در پژوهشی وضعیت حکمروایی خوب شهری در مناطق دو و چهار شهر کرمان تحلیل نموده و به این نتیجه رسیده است که مدیریت شهری در زمینه حکمروایی خوب شهری عملکرد مطلوبی نداشته است (باغگلی، ۱۳۹۴). سلیمانی و همکاران در پژوهشی به تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمرانی خوب شهری در ارومیه پرداخته‌اند که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تحقق حکمروایی خوب شهری در ارومیه در گرو تمرکززدایی، تصمیم‌سازی و واگذاری اختیارات توأم با پاسخ‌گویی مناسب؛ بسط و توسعه نهادی مدنی و ایجاد زمینه جهت مشارکت‌های مردمی؛ توجه و تأکید بر رعایت

پژوهش می‌تواند مورد استفاده این شهرداری‌های مورد ارزیابی، شهرداری‌های استان و در نگاه عامتر مورد استفاده شهرداری‌های کشور قرار گرفته و برای آن کاربرد داشته باشد. همچنین از لحاظ افق زمانی یک پژوهش مقطعی محسوب می‌شود، چرا نتایج آن در مقطع زمانی نزدیک به اجرای پژوهش کاربرد دارد و به مرور زمان نتایج این پژوهش برای کاربردی در جامعه و سازمان هدف منطقی نیست و بلا اثر می‌شود. این پژوهش از نظر روش اجرا یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است.

۲-۲) جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش، عبارت است از تمامی شهروندان شهرهای استان آذربایجان شرقی که در سال ۱۳۹۷ و در زمان اجرای این پژوهش در یک از شهرهای این استان زندگی می‌کنند؛ که طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، ۲۸۰۹،۴۲۴ نفر می‌باشند. حجم نمونه برآورد شده طبق جدول مورگان برای جامعه آماری پژوهش طبق مقدار جوامع آماری نامحدود، ۳۸۴ نفر تعیین گردید که با احتساب خطای احتمالی و عدم بازگشت پرسش‌نامه حدود ۵۰۰ پرسش‌نامه در سطح چهار شهر منتخب، تبریز، مرند، میانه و هشترود به روش تصادفی- طبقه‌ای انتخاب و توزیع گردید که در نهایت ۳۹۶ پرسش‌نامه صحیح جهت تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت.

۲-۳) ابزار پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش از پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای استفاده شده است. بدین منظور ابتدا با مطالعه در ادبیات پژوهش و مبانی نظری و همچنین پیشینه پژوهش‌های مرتبط ۱۱۸ شاخص مرتبط شناسائی گردید. در مرحله بعد با تخلیص، ادغام و اصلاح این شاخص‌ها، ۶۵ شاخص نهایی تدوین گردید و در ذیل هشت مولفه مشارکت،

اصول شهروندی با بسترسازی فرهنگی و ... می‌باشد. (سلیمانی، آفتاب و صدق کار، ۱۳۹۴). حیدری در پژوهشی با عنوان «سنجش عملکرد مدیریت شهری باتاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری» به سنجش و ارزیابی عملکرد مدیریت شهری باتاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری دریزد پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت شهری عملکرد مطلوبی در زمینه حکمروایی خوب شهری نداشته است و از دیدگاه شهروندان مدیریت شهری در زمینه حکمروایی خوب شهری میانگین پایین‌تر از حد متوسط داشته است (حیدری^{۱۸}، ۱۳۹۲)

پیرس^{۱۹} و فی دلپس^{۲۰} در سال ۲۰۱۵ به بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محلی در پرتغال با در نظر گرفتن زمینه‌های حکمرانی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که عدم تعهد سیاسی و وجود چشم‌انداز و نیاز به غلبه بر دولت محلی با عملکرد نادرست از موانع بسیار پیچیده وجود حکمرانی در توسعه پایدار می‌باشد. هیلی^{۲۱} و نیوکاستل^{۲۲} (۲۰۱۵) به بحث در مورد تئوری برنامه‌ریزی در مورد رابطه‌ی بین شهرها، حکمرانی آنها و مداخلات بخش برنامه‌ریزی شهری پرداخته است. و والرپولوان همکارانش در همین سال در مقاله‌ای تحت عنوان «حکمروایی یکپارچه شهری: یک پارادایم جدید از اقتصاد شهری» این نتیجه رسیده‌اند که با ظهور جهانی شدن شهرها با مشکلاتی مانند نابرابری‌های اجتماعی، مکانی و تکه تکه شدن فضایی روبه‌رو هستند و حکمروایی یکپارچه شهری به‌عنوان یک مفهوم جدید وجود دارد که فراتر از محدودیت‌های مناطق سیاسی می‌باشد. (والرپولوان^{۲۳}، لوسیرستی^{۲۴} و کنستان^{۲۵}، ۲۰۱۵)

۲) روش شناسی پژوهش

۲-۱) نوع و روش پژوهش

نوع پژوهش این پژوهش از دو بُعد هدف و روش قابل بحث و بررسی می‌باشد. از بعد هدف، یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود چرا که نتایج این

۳۲ درصد دیپلم و زیر دیپلم، ۱۹ درصد کارشناسی ارشد و ۲ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری هستند.

جدول ۱: جدول فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات توصیفی پژوهش

جمع فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	متغیر توصیفی
۳۹۶	۲۶ درصد	۱۰۲	زن
	۷۴ درصد	۲۹۴	مرد
	۴۰ درصد	۱۵۷	کارمند بخش دولتی
	۱۲ درصد	۴۸	کارمند بخش خصوصی
۳۹۶	۶ درصد	۲۳	زیرمجموعه شهرداری
	۲۹ درصد	۱۱۵	آزاد
	۴ درصد	۱۷	دانشجو
	۷ درصد	۲۶	خانه‌دار
	۲ درصد	۱۰	بیکار/جویای کار
	۳۲ درصد	۱۲۷	دیپلم و زیر دیپلم
۳۹۶	۴۷ درصد	۱۸۸	کارشناسی
	۱۹ درصد	۷۵	کارشناسی ارشد
	۲ درصد	۶	دکتری

۳-۲ یافته‌های استنباطی

با استفاده از آمار استنباطی به تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش و به ارزیابی عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی باتأکید بر شاخص‌های حکمرانی خوب پرداخته شده است. بدین منظور ابتدا وضعیت نرمال و غیر نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون

پاسخگویی، مسئولیت پذیری، کارائی و اثربخشی، شفافیت، عدالت، حاکمیت قانون و اجماع پذیری که مولفه‌های حکمرانی خوب هستند، دسته‌بندی و سازماندگی گردید و در نهایت پرسش‌نامه‌ای با هشت مولفه و ۵۶ شاخص طراحی گردید.

۳-۴ (۲-۴) روایی و پایایی پژوهش:

برای ارزیابی روایی محتوایی، نظر متخصصان در مورد «میزان هماهنگی محتوای ابزار اندازه‌گیری و هدف پژوهش» ملاک عمل بوده و برای این منظور از نظرات ۱۰ نفر از متخصصان حوزه مدیریت و آشنا با مباحث حکمرانی خوب به روش CVR استفاده گردید که CVR محاسبه شده برای پرسش‌نامه به میزان ۰/۷۱۲ که بالاتر از حداقل امتیاز مورد نیاز در این سطح بود که به استناد نتایج این آزمون روایی پرسش‌نامه تأیید می‌گردد.

برای تعیین میزان پایایی، از آزمون آلفای کرونباخ استفاده است. با توجه به اینکه مقدار آلفای محاسبه شده برای هر یک از مؤلفه‌های مقاداری است بین ۷۵۰ تا ۹۵۰ با توجه مقاداری هر یک مؤلفه‌های، سطح پایایی آنها بر اساس قاعده جورج و مالری (جرج^{۲۶} و مالری^{۲۷}، ۲۰۰۳: ۲۳۱) بین خوب تا عالی ارزیابی می‌شود.

۳ یافته‌های پژوهش

۳-۱ یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که ۷۴ درصد پاسخگویان مرد و ۲۶ درصد زن می‌باشند و از نظر وضعیت اشتغال، بیشترین درصد پاسخگویان کارمندان بخش دولتی با ۴۰ درصد هستند و پاسخگویان بیکار و یا جویای کار با ۲ درصد پایین‌ترین فراوانی را دارند. همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۱۸۸ نفر از پاسخگویان یعنی بیش از ۴۷ درصد پاسخگویان دارای مدرک کارشناسی هستند،

کولموگروف - اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت است تا با توجه به وضعیت داده‌ها آزمون مناسب استفاده گردد. این آزمون جهت بررسی ادعای مطرح شده در مورد توزیع داده‌های یک متغیر کمی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مثلاً آیا توزیع متغیر مورد بررسی نرمال است؟ بنابراین در این تحقیق نیز ادعای نرمال بودن توزیع هر کدام از متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد. که فرضیه آماری تحقیق به صورت زیر نوشته می‌شود.

داده‌ها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند: H_0

داده‌ها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند: H_1

نتیجه آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای هر کدام از متغیرهای تحقیق در جدول زیر آمده است. اگر مقدار سطح معنی داری بزرگ‌تر از مقدار خطا (آلفا) باشد فرض صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتیکه مقدار سطح معنی داری کوچک‌تر از خطا باشد فرض یک رانتيجه می‌گیریم. با توجه به جداول بالا، مقدار سطح معنی داری همه متغیرهای بزرگ‌تر از مقدار خطا $0/05$ می‌باشد.

با توجه به نرمال بودن داده‌ها برای پاسخ تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش، از روش‌های آمار پارامتریک استفاده شده است. برای بررسی وضعیت عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی با توجه به

شاخص‌های حکمرانی خوب از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. نتایج آزمون t که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است؛ حاکی از این است که مقدار t تک نمونه‌ای ($-4/9418$) در جدول زیر نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از $0/001$ تفاوت آمار معنی داری ($0/000$) وجود دارد. همچنین میانگین جامعه آماری ($2/7898$) از میانگین مورد انتظار (۳) با اختلاف میانگین ($-2/1020$) پایین‌تر است از این رو می‌توان نتیجه گرفت که حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی در وضعیت مطلوب قرار ندارد.

جدول ۲: نتایج آزمون نرمال بودن متغیرها

مؤلفه‌ها	سطح معنی داری	مقدار خطا	توزیع
مشارکت	0/198	0/05	نرمال
پاسخگویی	0/389	0/05	نرمال
مسئولیت‌پذیری	0/199	0/05	نرمال
کارایی و اثربخشی	0/211	0/05	نرمال
شفافیت	0/265	0/05	نرمال
عدالت	0/302	0/05	نرمال
حاکمیت قانون	0/254	0/05	نرمال
اجماع‌پذیری	0/451	0/05	نرمال

فصلنامه خطمشی گدای عمومی در مدیریت

جدول ۳: نتایج آزمون تک نمونه‌ای t برای ارزیابی وضعیت حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

تعداد نمونه	میانگین واقعی	انحراف معیار	میانگین خطای استاندارد
۳۹۶	۲/۷۸۹۸	۰/۸۴۶۶۳	۰/۰۴۲۵۴
میانگین فرضی: ۳			
نمره t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین
			۹۵ درصد فاصله اطمینان از تفاوت
			پایین‌ترین
			بالاترین
-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	۳۹۵
-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	۰/۰۰۰
-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۲/۱۰۲۰
-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۴/۹۴۱	-۰/۲۹۳۸

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴: نتایج آزمون تک نمونه‌ای t برای ارزیابی وضعیت مولفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

مؤلفه‌های حکمرانی خوب	میانگین	انحراف معیار	میانگین خطای استاندارد	نمره t	سطح معنی‌داری	اختلاف میانگین
مشارکت	۶۶۳۷/۲	۹۹۲۶۲/	۰۴۹۸۸/	۷۴۳/۶-	۰۰۰/	۳۳۶۳۴-/
پاسخگویی	۹۲۹۱/۲	۸۵۷۷۸/	۰۴۳۱۱/	۶۴۵/۱-	۰۴۰/	۰۷۰۹۱-/
مسئولیت‌پذیری	۸۲۵۱/۲	۹۳۵۹۷/	۰۴۷۰۳/	۷۱۹/۳-	۰۰۰/	۱۷۴۹۰-/
کارایی و اثربخشی	۷۹۵۲/۲	۹۵۱۷۰/	۰۴۷۸۲/	۲۸۳/۴-	۰۰۰/	۲۰۴۸۲-/
شفافیت	۸۵۲۶/۲	۰۳۱۷۳/۱	۰۵۱۸۵/	۸۴۲/۲-	۰۰۵/	۱۴۷۳۷-/
عدالت	۶۸۴۲/۲	۹۲۱۰۰/	۰۴۶۲۸/	۸۲۲/۶-	۰۰۰/	۳۱۵۷۶-/
حاکمیت قانون	۶۹۶۲/۲	۹۳۰۱۸/	۰۴۶۷۴/	۴۹۹/۶-	۰۰۰/	۳۰۳۷۹-/
اجماع‌پذیری	۸۵۳۱/۲	۹۷۴۵۰/	۰۴۸۹۷/	۰۰۰/۳-	۰۰۳/	۱۴۶۸۹-/

تعداد نمونه: ۳۹۶ درجه آزادی: ۳۹۵ میانگین فرضی: ۳

منبع: یافته‌های پژوهش

سطح متوسط و سطح مطلوب پایین‌تر می‌باشد. بیشترین اختلاف میانگین مربوط به مولفه مشارکت با اختلاف میانگین ۰/۳۳۶۳- از سطح متوسط و ۲/۳۳۶۳- از وضعیت مطلوب و کمترین اختلاف میانگین مربوط به مولفه پاسخگویی با اختلاف میانگین ۰/۰۷۰۹- از سطح متوسط و ۲/۰۷۰۹- از وضعیت مطلوب می‌باشد. در نتیجه می‌توان نتیجه گرفت شاخص‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی در وضعیت مناسب قرار ندارند.

جدول شماره ۴ یافته‌های پژوهش در زمینه وضعیت مولفه‌های هشت‌گانه حکمرانی خوب در جامعه آماری نشان می‌دهد که میانگین واقعی هر یک از مولفه‌ها از میانگین مفروض پایین‌تر می‌باشد. و با توجه به سطح معنی‌داری این اختلاف میانگین برای همه مولفه‌ها مورد تأیید بوده و از نظر آماری مورد معنی‌دار است. بررسی اختلاف میانگین هر یک از مولفه‌های حکمرانی خوب در بین جامعه آماری با وضعیت مطلوب و سطح متوسط در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که همه مولفه‌های حکمرانی خوب از

سال یازدهم / شماره سی و هشتم / بهار ۱۳۹۹

جدول ۵: نتایج آزمون تک نمونه‌ای t برای ارزیابی مولفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

مؤلفه	میانگین	سطح متوسط	اختلاف از سطح متوسط	سطح مطلوب	اختلاف از سطح مطلوب
مشارکت	۲/۶۶۳۷	۳	۰/۳۳۶۳-	۵	۲/۳۳۶۳-
پاسخگویی	۲/۹۲۹۱	۳	۰/۰۷۰۹-	۵	۲/۰۷۰۹-
مسئولیت‌پذیری	۲/۸۲۵۱	۳	۰/۱۷۴۹-	۵	۲/۱۷۴۹-
کارایی و اثربخشی	۲/۷۹۵۲	۳	۰/۲۰۴۸-	۵	۲/۲۰۴۸-
شفافیت	۲/۸۵۲۶	۳	۰/۱۴۷۴-	۵	۲/۱۴۷۴-
عدالت	۲/۶۸۴۲	۳	۰/۳۱۵۸-	۵	۲/۳۱۵۸-
حاکمیت قانون	۲/۶۹۶۲	۳	۰/۳۰۳۸-	۵	۲/۳۰۳۸-
اجماع‌پذیری	۲/۸۵۳۱	۳	۰/۱۴۶۹-	۵	۲/۱۴۶۹-

منبع: یافته‌های پژوهش

۴) بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی از منظر شاخص‌ها و مولفه‌های حکمرانی خوب پایین از سطح متوسط بوده و از حد مطلوب فاصله زیاد دارد. آنچه که از این وضعیت می‌توان دریافت این است که از نظر شهروندان شهرهای استان آذربایجان شرقی، مدیران و مجموعه شهرداری‌های استان کار در خور توجهی برای استقرار شاخص‌های حکمرانی خود در مجموعه تحت مدیریت خود انجام نداده‌اند و تا رسیدن به سطح قابل قبول و سطح مطلوب فاصله زیادی وجود دارد و کار و برنامه و طرح‌های زیادی را می‌طلبد. مهمترین بحثی که از نظر حکمرانی خوب در وضعیت نامطلوبی قرار دارد، مولفه عدالت و شاخص‌های مرتبط با آن است. همچنین شاخص‌های مرتبط با موضوع مشارکت شهروندان و نیز حاکمیت قانون هم در وضعیت نامطلوبی هستند و کاملاً طبیعی است وقتی در یک سازمان و مجموعه‌ای با آحاد جامعه سر و کار دارد و رد آن حاکمیت قانون به خوبی وجود نداشته باشد، درک شهروندان از عدالت نیز پایین خواهد بود و در نتیجه میزان مشارکت نیز پایین خواهد آمد.

شفافیت در عملکرد شهرداری‌های استان در شرایط مطلوبی نیست و این موضوع به نحوی مستقیمی به فساد در مجموعه این سازمان منجر می‌شود. میزان شفافیت در عملکرد شهرداری هم نشان دهند روند تصمیم‌گیری و تصویب طرح و برنامه‌های شهرداری است و هم نشان دهند روند هزینه کرد بودجه و قراردادها است. اگر در شهرداری‌ها شفافیت عملکرد پایین باشد میزان اعتماد شهروندان به این نهاد به شدت پایین می‌آید و از سوی دیگر عدم شفافیت امکان نظارت مردم و نهادهای ناظر را به شدت کاهش می‌دهد و این موضوع در کنار وضعیت نامطلوب مولفه حاکمیت قانون منظر به یک فساد سیستماتیک شده و

نتایج آزمون فریدمن که در جدول شماره ۶ ارائه شده نشان می‌دهد که «پاسخگویی» با میانگین رتبه ۵/۳۱، «مسئولیت پذیری» با میانگین رتبه ۴/۸۲، «شفافیت» با میانگین رتبه ۴/۷۳، «اجماع پذیری» با میانگین رتبه ۴/۶۱، «کارایی و اثربخشی» با میانگین رتبه ۴/۵۵، «حاکمیت قانون» با میانگین رتبه ۴/۱۴، «مشارکت» با میانگین رتبه ۳/۹۷ و «عدالت» با میانگین رتبه ۳/۸۴ و به ترتیب رتبه‌های اول تا هشتم مولفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی را به خود اختصاص داده‌اند که این اختلاف با توجه به نتایج آزمون کای اسکوتر (جدول شماره ۷) در سطح خطای زیر ۰/۰۰۱ در سطح (۰/۰۰۰) معنی‌دار است.

جدول ۶: نتایج آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

مؤلفه	میانگین	میانگین رتبه
مشارکت	۲/۶۶۳۷	۳/۹۷
پاسخگویی	۲/۹۲۹۱	۵/۳۱
مسئولیت پذیری	۲/۸۲۵۱	۴/۸۲
کارایی و اثربخشی	۲/۷۹۵۲	۴/۵۵
شفافیت	۲/۸۵۲۶	۴/۷۳
عدالت	۲/۶۸۴۲	۳/۸۴
حاکمیت قانون	۲/۶۹۶۲	۴/۱۴
اجماع پذیری	۲/۸۵۳۱	۴/۶۱

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۷: نتایج آزمون کای اسکوتر برای مؤلفه‌های حکمرانی خوب در شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی

تعداد	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳۹۶	۱۱۳/۲۱۲	۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

سطح متوسط بوده و عملکرد ضعیف شهرداری ها در زمینه حکمرانی خوب و میزان استقرار شاخص‌ها این ساختار را در تایید می‌کند. نتایج و یافته‌های این پژوهش، نتایج و یافته پژوهش ملکی در زمینه بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمروایی خوب و شایسته شهری انجام شده بود (ملکی، ۱۳۹۵)؛ و نتایج پژوهش منصورجمشید که در زمینه حکمرانی خوب شهر ایلام انجام شده (منصور جمشید، ۱۳۹۵)؛ و یافته‌های پژوهش دانشی که در زمینه استقرار حکمرانی خوب در شهر مشهد انجام شده (دانشی، ۱۳۹۴)؛ و یافته‌های پژوهش باغگی که در مورد وضعیت حکمرانی خوب در مناطق دو و چهار شهر کرمان (باغگی، ۱۳۹۴)؛ و یافته‌های کلی پژوهش سلیمانی و همکاران (سلیمانی، آفتاب و صدق‌کار، ۱۳۹۴)؛ و همچنین نتایج پژوهش حیدری در مورد عملکرد شهرداری یزد با توجه به شاخص‌های حکمرانی خوب (حیدری، ۱۳۹۲، ۱) را تایید می‌نماید.

۵) پیشنهادات

- شهرداری‌ها به منظور جلب مشارکت شهروندان آیین‌نامه یا دستورالعمل‌های قابل اجرا تهیه ابلاغ نمایند تا مشارکت شهروندان در اداره شهر به طور نظام‌مند و مؤثر قابل اجرا گردد و در محلات شهری جلسات پرسش پاسخ با حضور مسئولان شهرداری به‌طور منظم داشته باشند تا شهروندان ضمن دریافت پاسخ سؤالات خود در زمینه مسائل شهری امکان تبادل نظر با مسئولین نیز فراهم گردد؛
- شهرداری گزارش عملکرد کلی و منطقه‌ای خود را تهیه نموده و با استفاده امکانات نظیر، سایت اینترنتی، بیلبورد و حتی پیامک به اطلاع شهروندان برساند؛
- شهرداری‌ها در راستای عمل به مسئولیت اجتماعی خودبه‌گسترش فعالیت فرهنگی و اجرای برنامه‌های

فضای رانتی را گسترش می‌دهد و در چنین فضای قاعدتا عدالت نیز قابل تحقق نمی‌باشد. از سوی دیگر وقتی وضعیت مولفه پاسخگویی هم بررسی می‌شود نشان می‌دهد شاخص‌های پاسخگویی که ارتباط نزدیک با شفافیت دارند نیز در وضعیت نامطلوب قرار دارد به نوعی شهروندان از وضعیت پاسخگویی در این مجموعه رضایت قابل قبولی ندارند. مجموعه این عوامل در کنار اجماع پذیری و مسئولیت پذیری سطح ضعیف در شهرداریهای استان آذربایجان شرقی باعث شده است که سطح کارائی و اثربخشی نیز در وضعیت نامطلوبی قرار گیرد.

در واقع مولفه‌های حکمرانی خوب شهری یک مجموعه ساختار به هم وابسته است که بهبود در وضعیت هر کدام به بهبود در شرایط مولفه دیگر وابسته است و برای ارتقای وضعیت حکمرانی خوب در شهرداری‌ها باید توجه داشت که صرفاً با نگاه بخشی و به این موضوع نتیجه مورد انتظار حاصل نخواهد شد. مدیران شهرداری‌ها استان باید به این نکته توجه داشته باشند که شهرداری‌های یک ساختار کوچکتر از حمایت در شهر محسوب می‌شوند و به عنوان یک ساختار بروکراسی خیابانی که با تمامی اقشار و لایه‌های جامعه ارتباط دارد و تصمیماتشان برای زندگی همه شهروندان تاثیر دارد و در شکل گیری نگاه شهروندان به حاکمیت و دولت تاثیر مستقیم دارد. هدف شاخص‌های حکمرانی خوب این است که یک سطح زندگی و محیط زیست قابل قبول برای انسان قرن بیست و یکم به وجود آورد و حکمرانی خوب شهری مظهری است از این رویکرد که نیازمند توجه و عزم شهرداری‌ها می‌باشد. مقایسه نتایج این پژوهش با پژوهش‌های مشابه که در سایر شهرهای کشور اجرا شده است، نشان می‌دهد وضعیت شهرداری‌های مورد مطالعه این پژوهش از نظر شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در وضعیت مناسبی نیستند و در تمامی این پژوهش‌ها، پایین از

Ingredients for Good Governance. Publications Urban Affairs Review, 47 (4).

Heydari, M. (2014). *Assessing the Performance of Urban Management with an Emphasis on Good Governance Indicators (Case study: Yazd City)*. Master Thesis of Yazd University. (In Persian)

Maleki, M. (2017). *Survey of Municipalities in the Framework of Good Urban Governance (Case Study: Urban areas of Ilam)*. Ilam Culture. Volume 17, Issue 52.53. Winter and Spring 2017. P. 63-81. (In Persian)

Mansurjamshid, F. (2016). *Urban Management Performance Analysis With an* Nazmfar, H., Eshghei charborj, A., Alavi, S. (2017). *Assessment of Ecological City Development in Urban Settlements of East Azarbaijan Province with an Emphasis on the Theoretical Model of Sustainable Development. Geography and Sustainability of Environment*, 7(22), 65-81. (In Persian)

Pires, S. M., & Fidelis, T. (2015). *Local sustainability indicators in Portugal: assessing implementation and use in governance contexts. Journal of Cleaner Production*, 86, 289-300

Soleimani, A.; A. Aftab & S. Sedghkar. (2015). *Analysis and Assessment the implementation of good urban governance in Urmia city. Urban Management Studies. Vol. 7 Issue (21)*. Spring 2015. P. 65-80. (In Persian)

Tajdar, V. and M. Akbari. (2008). *Women and good urban governance. Urban Quarterly Journal*, No. 25-24. (In Persian)

Valeriu Ioan, F., Lucia Ristea, A. and, Constanta, p. (2015). *Integrated urban Governance: a new Paradigm of urban Economy. Procedia economics and Finance*, 22.

Volume 3 Serial Number 6 Spring 2013. P17-30. (In Persian)

Woods, N. Gaire. (2000), *The Challenge of Good Governance for the IMF and the World Bank Themselves, World Development*, 28(5): 823-841

یادداشت‌ها

¹ Woods

² Anderson

³ Van Kapmn

⁴ straight

⁵ institution

⁶ vertical

⁷ I. Ebrahimzadeh

⁸ Mo. Asadian

⁹ V. Tajdar

¹⁰ M. Akbari

¹¹ H. Nazmfar

¹² A. Eshghei charborj

فرهنگی با استفاده از نظر صاحب‌نظران این حوزه توجه مضاعف نمایند؛

- شهرداری‌ها به منظور مبارزه با فساد اداری به شفاف‌سازی قراردادها و اطلاع‌رسانی به موقع در زمینه طرح و برنامه و انتخاب پیمانکاران بپردازد؛
- به منظور اجرای اقداماتی در خصوص تحقق عدالت شهری، پیشنهاد می‌گردد شهرداری کمیته‌ای برای این خصوص تشکیل داده و با شناسایی و حذف مظاهر بی‌عدالتی در حوزه مدیریت شهری، جلب اعتماد عمومی توجه نماید؛
- پیشنهاد می‌شود شهرداری برای موضوعات مختلف اداره شهر گروه‌های مشورتی با حضور نخبگان و صاحب‌نظران شهری و منطقه‌ای تشکیل داده و تجربیات شهرداری‌ها دیگر در زمان اجرای طرح‌ها مورد توجه قرار دهد؛

Reference

Andersen, H.T. and Van Kempen, R. (2001) *Social fragmentation, social exclusion, and urban governance: an introduction. In Governing European Cities, Social fragmentation, Social Exclusion and Urban Governance*, (eds) H T Andersen and R V Kempen., pp 1-18. Ashgate Publishing Limited, Burlington.

Baghgoi, M. (2015). *Analysis of Good Urban Governance in Kerman Two and Four Regions. Master Thesis in the Geography - Geography and Urban Planning of Ferdowsi University of Mashhad.* (In Persian)

Daneshi, M. (2016). *Assessment of Status Establishment of Good Governance Indexes in the Municipality of Mashhad; Case Study Municipal Planning Area. Master Thesis in the Economic science of Ferdowsi University of Mashhad.* (In Persian)

Ebrahimzadeh, I. & M. Asadian. (2013). *Analysis and Assessment of Good Urban Governance in Iran Case study: Kashmar City. Geography and Territorial Spatial Arrangement Emphasis on Urban Good Governance Indicators.*

Master Thesis in the Geography and Urban Planning of University of Zabol. (In Persian)

George, D. and Mallery, P. (2001). *SPSS for Windows Step by Step*, 10.0 update. Boston: Allyn and Bacon.

Healey, P., & Newcastle, U. K. (2015). *Planning Theory: The Good City and Its Governance*

- ¹³ S. Alavi
¹⁴ www.mehrnews.com
¹⁵ M. Maleki
¹⁶ F. Mansurjamshid
¹⁷ M. Daneshi
¹⁸ M. Heydari
¹⁹ Pires
²⁰ Fidelis
²¹ Healey, P.
²² Newcastle, U. K.
²³ Valeriu Ioan F.
²⁴ Lucia Ristea, A
²⁵ Constanta, p.
²⁶ D. George
²⁷ P. Mallery